การพัฒนาพี่เลี้ยงชุมชนร่วมป้องกันและแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วยพุทธบูรณาการ*

Development of Community Mentors for the Prevention and Resolution of Domestic Violence through Buddhist Integration

[1]พระครูสังฆกิจดิลก, [2]ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์, [3]เกรียงไกร บุตรมาลา, [4]ชฎาพร บุญหนา, [5]ขวัญยุภา หุ่นงาม และ [6]โสภาวรรณ วิทย์ดำรงค์

[1]Phrakhrusanghakitdilok, [2]Khantong Wattanapradith, [3]Keangkai Boodmala, [4]Chadaporn Boonhna, [5]Kwanyupa Hunngam, and [6]Sophawan Wittayadamrong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

[2]Corresponding Author's Email: khantong.wat@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยแบบผสมวิธีนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและพัฒนาหลักสูตรพี่เลี้ยงชุมชนร่วมป้องกันและแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วยพุทธบูรณาการ และ 2) ประเมินประสิทธิผลของการนำหลักสูตรไปใช้ พร้อมทั้งนำเสนอชุดความรู้คู่มือการพัฒนาพี่เลี้ยงชุมชน ดำเนินการ 2 ระยะคือ ระยะที่ 1 วิจัยเชิงปริมาณ สำรวจประชาชนในเขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร 434 คน และวิจัยเชิงคุณภาพสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 38 คน เพื่อออกแบบหลักสูตร ระยะที่ 2 ทดลองใช้หลักสูตรกับกลุ่มเป้าหมาย 34 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และสถิติทดสอบที (t-test)

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาความรุนแรงในสังคมเมืองมีลักษณะซ่อนเร้นจากปัจจัยเศรษฐกิจ ยาเสพติด และค่านิยมชายเป็นใหญ่ นำไปสู่การพัฒนา "หลักสูตรพี่เลี้ยงชุมชน (SAFE) Family" โดยบูรณาการหลักไตรสิกขาและฆราวาสธรรม 4 เข้ากับทักษะสมัยใหม่ เน้นสมรรถนะ 5 ด้าน ได้แก่ การเฝ้าระวัง, การให้คำปรึกษา, การจัดกิจกรรม, การประสานงานส่งต่อ และการบริหารทีม ผ่านโมดูลการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ 43 ชั่วโมง และภาคปฏิบัติ 21 วัน เพื่อให้พี่เลี้ยงสามารถจุดประกายและขับเคลื่อนพื้นที่สันติสุข 2) ผลการประเมินหลังการอบรม พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีสมรรถนะรวมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 4.49$, $p < .05$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การให้คำปรึกษาเสริมพลังเชิงบวก ($\overline{X} = 4.26$, S.D. = 0.50) หลักสูตรมีประสิทธิภาพ E1/E2 = 81.10/88.50 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ผู้วิจัยได้นำเสนอชุดความรู้ "5 ศาสตร์พี่เลี้ยงชุมชน Safe Family"

องค์ความรู้ใหม่คือ "SAFE Family Community Mentor Model" ประกอบด้วย S: Spiritual Transformation (พัฒนาฐานใจ), A: Active Skillset (ทักษะเชิงรุก), F: Field Synergy (พลังความร่วมมือพื้นที่) และ E: Ecosystem of Care (ระบบนิเวศแห่งความปลอดภัย) เพื่อใช้เป็นกลไกสร้างเสริมครอบครัวและชุมชนสันติสุขอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาพี่เลี้ยงชุมชน; ความรุนแรงในครอบครัว; พุทธบูรณาการ

*Received February 10, 2026; Revised April 30, 2026; Accepted April 30, 2026

Abstract

This mixed-methods research aimed to: 1) develop a community mentor curriculum for the prevention and resolution of domestic violence through Buddhist integration, and 2) evaluate the effectiveness of the curriculum and present a comprehensive manual. The study was conducted in two phases. Phase I involved a quantitative survey of 434 participants in Bangkok, as well as qualitative in-depth interviews with 38 key informants, to inform the design of the curriculum. Phase II involved the curriculum implementation with 34 target participants. Data were analyzed using mean ($\overline{X}$), standard deviation (S.D.), and t-test.

The results revealed that: 1) Domestic violence in urban settings is often hidden, driven by economic factors, drug abuse, and patriarchal values, which led to the development of the "Safe Family Community Mentor Curriculum", which integrates the Buddhist principles of *Trisikkha* (The Threefold Training) and *Gharavasa-dhamma 4* (Virtues for Laypeople) with modern skills. The curriculum focuses on five competencies: surveillance, counseling, activity organizing, referral coordination, and team management. It comprises 43 hours of active learning modules and 21 days of field practice, enabling mentors to ignite and drive "peace zones" within the community. 2) Post-training evaluation results showed a statistically significant increase in overall competencies ($t = 4.49$, $p < .05$). The highest-rated competency was positive empowering counseling ($\overline{X} = 4.26$, S.D. = 0.50). The curriculum achieved an efficiency of E1/E2 = 81.10/88.50, exceeding the required criteria.

The study presented a body of knowledge entitled "The 5 Sciences of Safe Family Community Mentors." The emerging model, the "SAFE Family Community Mentor Model," consists of S: Spiritual Transformation, A: Active Skillset, F: Field Synergy, and E: Ecosystem of Care. This model serves as a vital mechanism for fostering sustainable family and community peace.

Keywords: Development of Community Mentors; Domestic Violence; Buddhist Integration

บทนำ

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับสถานการณ์ความรุนแรงในสังคมที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงของสถาบันครอบครัวและสันติสุขของสังคมโดยรวม ข้อมูลจากกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวระบุว่า ในปี พ.ศ. 2567 พบผู้ถูกกระทำความรุนแรงเฉลี่ยวันละ 42 ราย และในจำนวนดังกล่าวเป็นกรณีความรุนแรงในครอบครัวถึง 4,833 ราย สาเหตุสำคัญ ได้แก่ การใช้สารเสพติด ความเครียดทางเศรษฐกิจ และปัญหาสุขภาพจิต ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีลักษณะซับซ้อนและเชื่อมโยงกับปัจจัยเชิงโครงสร้างทางสังคม ทั้งนี้ พื้นที่ที่พบเหตุความรุนแรงมากที่สุด คือ กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีบริบทเป็นสังคมเมืองและมีความซ้ำซ้อนทางสังคมสูง (Department of Women's Affairs and Family Development (DWFD), 2024)

ครอบครัวในสังคมเมืองต้องเผชิญกับวิถีชีวิตที่เร่งรีบและการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้น ส่งผลให้สมาชิกในครอบครัวต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการประกอบอาชีพ จนขาดโอกาสในการสื่อสาร การดูแลเอาใจ

ใส่ และการใช้เวลาร่วมกัน ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวจึงเกิดความห่างเหิน ประกอบกับความแตกต่างด้านความคิด ค่านิยม และเป้าหมายชีวิตของสมาชิกในครอบครัว ความสัมพันธ์จึงห่างเหินกลายเป็นการขาดความรับผิดชอบต่อกิจการในบ้านเรือนตนเอง อาจนำไปสู่ความขัดแย้ง การทะเลาะเบาะแว้ง และพัฒนาเป็นความรุนแรงในครอบครัวในที่สุด (Thongchuea, 2023) ปัญหาดังกล่าวไม่เพียงส่งผลกระทบต่อบุคคลหรือครอบครัวเท่านั้น หากยังส่งผลต่อความสงบสุข ความไว้วางใจ และความเข้มแข็งของชุมชนโดยรวม

อย่างไรก็ตาม ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวยังคงถูกมองว่าเป็น “เรื่องส่วนตัว” ส่งผลให้ชุมชนและสังคมจำนวนไม่น้อยเลือกที่จะนิ่งเฉย ปล่อยให้ผู้ถูกกระทำความรุนแรงต้องเผชิญกับปัญหาเพียงลำพัง แม้ว่าชุมชนจะมีอาสาสมัครและกลไกจิตอาสาในการดูแลด้านสุขภาพและสวัสดิการสังคมอยู่แล้วก็ตาม แต่ด้วยความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน มายาคติทางสังคมเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว รวมถึงการขาดทักษะเฉพาะด้านในการทำหน้าที่เป็น “พี่เลี้ยง” (mentor) ที่มีความสามารถในการเฝ้าระวัง การสื่อสาร และการระงับเหตุด้วยแนวทางสันติวิธี ส่งผลให้กลไกการป้องกันและแก้ไขปัญหาในระดับฐานรากยังไม่สามารถทำงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ และขาดการเชื่อมประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ

การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะบทบาทของ “พี่เลี้ยงชุมชน” จึงเป็นกลไกสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว พี่เลี้ยงชุมชนถือเป็นทรัพยากรมนุษย์ในระดับฐานรากที่สามารถเข้าถึง เข้าใจ และเชื่อมโยงบริบทชีวิตของครอบครัวกับหน่วยงานและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องได้อย่างใกล้ชิด การพัฒนาพี่เลี้ยงชุมชนจึงมีส่วนช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัว เพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชน และยกระดับประสิทธิภาพของระบบการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอย่างเป็นองค์รวม

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า การพัฒนาพี่เลี้ยงชุมชนตั้งอยู่บนแนวคิดการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ ซึ่งมุ่งเสริมสร้างสมรรถนะของบุคคลให้ประกอบด้วยความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคลที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การพัฒนาดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน พระเมธีวัชรบัณฑิต (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส) เสนอว่า การมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลควรเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมตั้งแต่การริเริ่ม การตัดสินใจ การดำเนินงาน ไปจนถึงการรับผิดชอบและการตรวจสอบ โดยตั้งอยู่บนหลักมัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งครอบคลุมการมีส่วนร่วมทางกาย ทางพฤติกรรม ทางจิตใจ และทางปัญญา (Phra Methivajrabandit, 2023)

จากการสังเคราะห์แนวคิดที่เกี่ยวข้อง พบว่า การจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอย่างยั่งยืนตามแนวทางพุทธสันติวิธีมุ่งเน้นการใช้หลัก “ไตรสิกขา” เพราะเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาคน คือ 1) สีลสิกขา เพื่อสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตและควบคุมการใช้กาย-วาจาไม่ให้เกิดโทษ 2) จิตสิกขา เพื่อสร้างความสงบทางจิตใจ มีสติเท่าทันอารมณ์เพื่อประสิทธิภาพในการคิดพิจารณาตัดสินใจ และ 3) ปัญญาสิกขา เพื่อให้เกิดความรู้เท่าทันและเข้าใจรากเหง้าของปัญหาตามความเป็นจริง ดังนั้น การศึกษานี้เป็นโครงการย่อยที่ 1 ภายใต้แผนการวิจัยเรื่อง ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนเมืองต้นแบบ: การพัฒนาระบบและกลไกในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวโดยการมีส่วนร่วมของ “บวร” โดยมุ่งศึกษาการพัฒนาพี่เลี้ยงชุมชนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วยพุทธบูรณาการ ซึ่งเป็นการบูรณาการหลักพระพุทธศาสนาเข้ากับศาสตร์การพัฒนาสมัยใหม่ และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals: S.D.Gs) ที่มุ่งสร้างสังคมสงบสุข เป็นธรรม และไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง (United Nations, 2015)

งานวิจัยนี้ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยผสานการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อสะท้อนภาพรวมของสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัว และการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อทำความเข้าใจบริบท ประสบการณ์ และกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในชุมชน ดำเนินการในชุมชนรอบวัดสารอด

เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีบริบทต้นทุนความเข้มแข็งจากการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นฐาน แม้จะมีรูปแบบการพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็ง แต่ยังคงพบปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงในครอบครัว การศึกษานี้จึงมุ่งสร้างองค์ความรู้เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาพี่เลี้ยงชุมชนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วยพุทธบูรณาการ อันจะนำไปสู่การจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วยสันติวิธีและสร้างสังคมคุณธรรมสู่สังคมสันติสุขให้เกิดความยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและพัฒนาหลักสูตรพี่เลี้ยงชุมชนร่วมป้องกันและแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วยพุทธบูรณาการ

2. เพื่อประเมินประสิทธิผลของการนำหลักสูตรพี่เลี้ยงชุมชนร่วมป้องกันและแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วยพุทธบูรณาการ และนำเสนอชุดความรู้คู่มือการพัฒนาพี่เลี้ยงชุมชนร่วมป้องกันและแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วยพุทธบูรณาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยออกแบบการเก็บข้อมูลแบบหลอมรวมคู่ขนาน (Convergent Design) ซึ่งดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในช่วงเวลาเดียวกัน แล้วนำข้อมูลทั้งสองส่วนมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบ และบูรณาการผลร่วมกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจทั้งเชิงกว้างและเชิงลึกเกี่ยวกับสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัว และแนวทางการพัฒนาพี่เลี้ยงชุมชนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วยพุทธบูรณาการ ทั้งนี้ ผลการวิจัยจากโครงการย่อยที่ 1 จะถูกนำไปใช้เป็นองค์ความรู้และกลไกเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมระหว่างทีมวิจัยกับเครือข่ายชุมชนเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของโครงการวิจัยย่อยที่ 2 ต่อไป โดยวิธีดำเนินการวิจัยดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 พื้นที่ศึกษาและบริบทการวิจัย: กำหนดพื้นที่ศึกษานำร่องในชุมชนรอบวัดสารอด เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นชุมชนเมืองที่มีความซับซ้อนทางสังคมและเศรษฐกิจ และมีต้นทุนความเข้มแข็งจากการใช้หลักพระพุทธศาสนาเป็นฐานในการพัฒนาชุมชน แม้ชุมชนจะมีรูปแบบการพัฒนาที่เข้มแข็งและเครือข่ายอาสาสมัครหลากหลาย แต่ยังคงพบปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงในครอบครัวที่มักเกิดจากความไม่เข้าใจ การสื่อสารที่ไม่เหมาะสม และความเครียดสะสมในชีวิตประจำวัน เมื่อขาดการจัดการอารมณ์และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ อาจนำไปสู่การใช้ความรุนแรงทั้งทางร่างกาย วาจา และจิตใจ สถานการณ์เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวและความเข้มแข็งของชุมชนในระยะยาว การเลือกพื้นที่ดังกล่าวจึงมีความเหมาะสมต่อการศึกษาทั้งเชิงบริบทและเชิงกระบวนการพัฒนากลไกการป้องกันในระดับฐานราก

ขั้นตอนที่ 2 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ: การวิจัยกำหนดประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

กลุ่มประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในเขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร จำนวน 434 คน

กลุ่มตัวอย่างสำหรับการสำรวจสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัว โดยใช้การสุ่มตัวอย่างตามหลักสถิติสูตรการคำนวณขนาดตัวอย่างของ Krejcie & Morgan กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 375 คน เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตราษฎร์บูรณะไม่น้อยกว่า 1 ปี สมัครใจเข้าร่วมการวิจัยและให้ความยินยอมในการให้ข้อมูล (กลุ่มตัวอย่างที่เก็บได้จริง

434 คน) ครอบคลุมประชาชนในเขตราษฎร์บูรณะ ประชากรตามทะเบียนบ้าน เพศชาย จำนวน 35,551 คน เพศหญิง จำนวน 39,178 คน รวมทั้งสิ้น 74,729 คน (Rat Burana District Office, 2025) กลุ่มทดลองสำหรับการทดลองใช้หลักสูตรพี่เลี้ยงชุมชน Safe Family จำนวน 34 คน ได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มทดลองหลักสูตรพี่เลี้ยงชุมชน ได้แก่ เป็นผู้นำชุมชน แกนนำอาสา หรืออาสาสมัครด้านสังคมในพื้นที่ มีบทบาทหรือประสบการณ์ในการทำงานกับครอบครัวหรือชุมชน มีความสนใจและความพร้อมในการพัฒนาตนเองเป็นพี่เลี้ยงชุมชน สามารถเข้าร่วมกิจกรรมการอบรมและการปฏิบัติการภาคสนามได้ครบตามกระบวนการสมัครใจเข้าร่วมการวิจัยและผ่านการให้ความยินยอมตามหลักจริยธรรมการวิจัย และมีประสบการณ์ทำงานด้านชุมชนและครอบครัวมานานไม่น้อยกว่า 1 ปี

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ: ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) รวมจำนวน 38 คน คัดเลือกแบบเจาะจง แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา และผู้นำจิตวิญญาณ ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ผู้แทนภาคประชาสังคมและเครือข่ายด้านความรุนแรงในครอบครัว แกนนำอาสาสมัครในชุมชน ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครอบครัวและชุมชน เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ มีประสบการณ์หรือบทบาทเกี่ยวข้องกับครอบครัว ชุมชน หรือการจัดการปัญหาความรุนแรง มีความรู้ความเข้าใจในบริบทพื้นที่หรือประเด็นการวิจัย สามารถสะท้อนข้อมูลเชิงลึกด้านสถานการณ์ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาได้ สมัครใจเข้าร่วมการวิจัยและให้ความยินยอมในการให้ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ: การสร้างเครื่องมือวิจัยเริ่มจากการทบทวนเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดและออกแบบกระบวนการวิจัย เครื่องมือเชิงคุณภาพประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งมีโครงสร้าง สำหรับผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่และนอกพื้นที่ และแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม รวมถึงแบบติดตามผลการฝึกอบรม ส่วนเครื่องมือเชิงปริมาณประกอบด้วย แบบสำรวจสถานการณ์ความเสี่ยงความรุนแรงในครอบครัว และแบบประเมินสมรรถนะพี่เลี้ยงชุมชน เครื่องมือทั้งหมดได้รับการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อพิจารณาความเหมาะสม ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และบริบทของชุมชน ก่อนนำไปปรับปรุงและใช้ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม

ขั้นตอนที่ 4 การขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์: งานวิจัยนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ว.อ2/2568 เพื่อพิทักษ์สิทธิ์ ศักดิ์ศรี และความปลอดภัยของผู้เข้าร่วมการวิจัย ผู้เข้าร่วมทุกคนได้รับการชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอน ประโยชน์ และความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น รวมทั้งสิทธิในการถอนตัวออกจากการวิจัยได้ตลอดเวลาโดยไม่เสียสิทธิ์ใด ๆ และได้ลงนามในแบบแสดงความยินยอมก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะถูกเก็บรักษาเป็นความลับและนำเสนอในภาพรวมโดยไม่เปิดเผยตัวตน

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล: การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการเป็นลำดับ ได้แก่ การสำรวจสถานการณ์ ปัญหา และความต้องการจำเป็นของชุมชน การออกแบบและพัฒนาเครื่องมือและชุดปฏิบัติการสร้างพี่เลี้ยงชุมชน การทดลองใช้หลักสูตรพี่เลี้ยงชุมชน Safe Family การสะท้อนผลการดำเนินงาน วิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จ เงื่อนไข และข้อจำกัดของการนำหลักสูตรไปใช้ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติทดสอบค่าที (t-test) เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะก่อนและหลังการอบรม รวมทั้งคำนวณประสิทธิภาพของหลักสูตร (E1/E2) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงอุปนัย (Analytic Induction) และการวิเคราะห์เนื้อหา พร้อมการถอดบทเรียน (After Action Review: AAR) เพื่อนำไปสังเคราะห์องค์ความรู้และพัฒนาแบบจำลอง SAFE Family Community Mentor Model เพื่อการเผยแพร่และการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

ผลการวิจัย

1. ผลการสร้างและพัฒนาหลักสูตรพี่เลี้ยงชุมชนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วยพุทธบูรณาการ

ผลการศึกษาภาคสนามและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในบริบทสังคมเมืองมีลักษณะซับซ้อนและแฝงตัวอยู่ภายใต้ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และโครงสร้างครอบครัว โดยพบว่าความรุนแรงส่วนใหญ่ไม่ปรากฏในระบบทางการอย่างชัดเจน หากแต่เป็น “ความรุนแรงเงียบ” ที่เกิดขึ้นภายในครัวเรือนและถูกปกปิดไว้ด้วยเหตุผลด้านค่านิยม ความอับอาย และความไม่ไว้วางใจในกลไกภาครัฐ ในขณะที่ข้อมูลเชิงปริมาณจากการสำรวจประชาชน 434 คน ใน 21 ชุมชน พบว่า ปัจจัยเสี่ยงสำคัญต่อความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่ การมีผู้สูงอายุหรือผู้พิการในครัวเรือน การว่างงานหรือขาดรายได้ ความเครียดสะสม และอารมณ์หงุดหงิดง่าย ขณะที่ข้อมูลเชิงคุณภาพชี้ให้เห็นถึงปัจจัยเชิงโครงสร้างและเชิงวัฒนธรรม เช่น ค่านิยมชายเป็นใหญ่ ความเชื่อว่าความรุนแรงเป็นเรื่องส่วนตัว และผลกระทบจากสื่อออนไลน์ที่กระตุ้นพฤติกรรมก้าวร้าวในเด็กและเยาวชน ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาซ้อนชั้นที่ต้องอาศัยกลไกเชิงป้องกันในระดับชุมชน ซึ่งสามารถเข้าถึงครัวเรือนได้อย่างใกล้ชิด เข้าใจบริบทพื้นที่ และทำงานเชิงรุกได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ปัญหาความรุนแรงในบริบทสังคมเมือง มีปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีลักษณะครอบครัวที่ต่างกัน เช่น ครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวขยาย มีปัญหาของความรุนแรงที่แตกต่างกัน รวมทั้งลักษณะของการพักอาศัย ส่งผลต่อลักษณะของความรุนแรงทางครอบครัวที่แตกกันด้วย เพราะมีบริบทภาพแวดล้อมความเป็นอยู่และโอกาสในการศึกษาและสิ่งเร้าที่แตกต่างกัน

การพัฒนาหลักสูตรพี่เลี้ยงชุมชน SAFE Families หลักสูตร พี่เลี้ยงชุมชน SAFE Families ได้รับการออกแบบเพื่อพัฒนาสมรรถนะที่สอดรับกับความต้องการจำเป็น โดยบูรณาการแนวคิดจาก 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ (4) แนวคิดด้านความรุนแรงในครอบครัวและสิทธิมนุษยชน (2) แนวคิดการพัฒนาพี่เลี้ยงชุมชนและทุนชีวิต (3) แนวคิดการใช้หลักพุทธธรรมเป็นฐานของจิตใจ (ศีล–สมาธิ–ปัญญา และฆราวาสธรรม 4) (5) แนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) ผู้วิจัยได้พัฒนากรอบสมรรถนะพี่เลี้ยงชุมชนจำนวน 5 ด้าน ได้แก่ (1) สมรรถนะด้านการเฝ้าระวังและวิเคราะห์ปัญหาในชุมชน (2) สมรรถนะด้านการให้คำปรึกษาและเสริมพลังเชิงบวก (3) สมรรถนะด้านการสร้างกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ (4) สมรรถนะด้านการประสานงานและการส่งต่อ และ (5) สมรรถนะด้านการบริหารจัดการและการทำงานเป็นทีม กรอบสมรรถนะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด K–S–A (Knowledge–Skills–Attitudes) และได้รับการบูรณาการเข้ากับหลักพุทธธรรม ได้แก่ ไตรสิกขา ฆราวาสธรรม และพรหมวิหาร เพื่อเสริมสร้างทั้งศักยภาพในการปฏิบัติงานและภูมิคุ้มกันทางจิตใจของพี่เลี้ยงชุมชน เครื่องมือประเมินสมรรถนะได้รับการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนเมือง

โครงสร้างและเนื้อหาหลักสูตรพี่เลี้ยงชุมชน SAFE Families: ภาคอบรมเชิงปฏิบัติ (Onsite 18 ชั่วโมง) ประกอบด้วย Pre-Module และ 5 Module ดังนี้ Pre-Module: ปลุกพลังอาสา เสริมพลังสันติภายใน (1 ชั่วโมง) กิจกรรมสร้างแรงบันดาลใจ ฝึกสติ และตั้งเจตจำนงของการเป็นพี่เลี้ยงชุมชน Module 1: หัวใจพี่เลี้ยงอาสา: ทลายมายาคติความรุนแรง (2.5 ชั่วโมง) เรียนรู้รากของความรุนแรงในครอบครัวและปรับทัศนคติใหม่ Module 2: Radar ชุมชน: กลไกเฝ้าระวังเชิงรุก จับสัญญาณความรุนแรง (2 ชั่วโมง) ฝึกการสังเกต วิเคราะห์ และประเมินความเสี่ยงในครอบครัว Module 3: เสียงที่ปลอดภัย: ศิลปะการฟังและเยียวยาด้วยใจ (2.5 ชั่วโมง) พัฒนาทักษะการฟังเชิงลึก การให้คำปรึกษา และการเยียวยาทางใจ Module 4: โซ่กลาง

ประสานพลัง: ส่งต่อความช่วยเหลือฉับไว (2.5 ชั่วโมง) เรียนรู้กระบวนการส่งต่อและประสานงานกับเครือข่ายอย่างปลอดภัย Module 5: ปฏิบัติการสร้างสรรค์: พลังขับเคลื่อนชุมชนปลอดภัย (7.5 ชั่วโมง) ลงมือวางแผนและออกแบบกิจกรรมจริงเพื่อสร้างพื้นที่ครอบครัวปลอดภัย ส่วนการเรียนรู้ ออนไลน์ (2 ชั่วโมง) มีการทบทวนเนื้อหาและสะท้อนการเรียนรู้ผ่านคลิปวิดีโอและนำมาทบทวน 2 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1: ทบทวน Module 1–3 (1.5 ชั่วโมง) ครั้งที่ 2: ทบทวน Module 4 (0.5ชั่วโมง)

สรุปภาพรวม หลักสูตร พี่เลี้ยงชุมชน Safe Family เป็นการผสมผสานระหว่างองค์ความรู้ด้านสังคมการพัฒนาชุมชน และหลักพุทธจิตวิทยา เพื่อพัฒนาพี่เลี้ยงที่มีทั้ง หัว (ความรู้) มือ (ทักษะ) ใจ (จิตอาสา) พร้อมปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ชุมชน โดยมุ่งสร้างกลไกการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขความรุนแรงในครอบครัวให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม นำไปสู่ ชุมชนแห่งความปลอดภัยและสันติสุขที่ทุกคนมีส่วนร่วมสร้างอย่างแท้จริง

2. การประเมินประสิทธิผลของการนำหลักสูตรพี่เลี้ยงชุมชนร่วมป้องกันและแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วยพุทธบูรณาการ และนำเสนอชุดความรู้คู่มือการพัฒนาพี่เลี้ยงชุมชนร่วมป้องกันและแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วยพุทธบูรณาการ

พบว่า การพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวมีความสอดคล้องกับบริบทปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของสังคมเมือง และตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นของชุมชนเขตราษฎร์บูรณะอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการสร้างกลไก พี่เลี้ยงชุมชน ที่ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างครอบครัวกับหน่วยงานภาครัฐในการเฝ้าระวัง ป้องกันและช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความรุนแรง การออกแบบหลักสูตรโดยบูรณาการหลักพุทธธรรม เช่น ศีล สมาธิ ปัญญา และ ฆราวาสธรรม 4 ช่วยหล่อหลอมให้พี่เลี้ยงชุมชนมีจิตสำนึกแห่งความเมตตา ความอดทน และจิตอาสา ผลการทดลองใช้หลักสูตรกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 34 คน พบว่าผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่ประกอบด้วยจิตอาสาชุมชน ผู้นำชุมชน และแกนนำภาคประชาชน ซึ่งมีบทบาทในการดูแลช่วยเหลือครอบครัวในพื้นที่อยู่เดิม มีคุณลักษณะสำคัญ ได้แก่ มีประสบการณ์ทำงานชุมชน เข้าใจบริบทพื้นที่ และมีจิตสาธารณะสูง ทำให้สามารถเรียนรู้และนำไปใช้ได้จริง อีกทั้งเป็นกลุ่มที่มี ความพร้อมในการพัฒนาตนเองและทำงานร่วมกับเครือข่าย จึงเอื้อต่อการขับเคลื่อนงานป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีความพร้อมในการนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่จริง ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะก่อนและหลังการอบรมแสดงให้เห็นว่าสมรรถนะรวมของพี่เลี้ยงชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะด้านการให้คำปรึกษา การสร้างพื้นที่ปลอดภัย และการขับเคลื่อนกิจกรรมในชุมชน

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบสมรรถนะก่อนและหลังการอบรม

สมรรถนะพี่เลี้ยงชุมชน	ก่อนอบรม (Mean ± S.D.)	หลังอบรม (Mean ± S.D.)	t	p
การเฝ้าระวังชุมชน	3.45 ± 0.42	3.88 ± 0.39	3.92	< .05
การให้คำปรึกษา	3.38 ± 0.46	4.02 ± 0.37	4.81	< .05
การจัดกิจกรรม	3.52 ± 0.40	3.90 ± 0.41	3.67	< .05
การประสานงานส่งต่อ	3.60 ± 0.44	3.95 ± 0.36	3.55	< .05
การบริหารโครงการ	3.70 ± 0.43	3.85 ± 0.38	2.96	< .05
สมรรถนะรวม	3.53 ± 0.41	3.92 ± 0.35	4.49	< .05

จากตารางที่ 1 พบว่า สมรรถนะของพี่เลี้ยงชุมชนโดยรวมและรายด้านมีค่าคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ หากพิจารณาข้อมูลย่อยของ

สมรรถนะแต่ละด้าน ทั้ง 5 ด้าน ที่มีความแตกต่างกันของค่าคะแนนเฉลี่ยของก่อนและหลังการทดลองมากที่สุดในแต่ละด้าน มีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านการเฝ้าระวังและวิเคราะห์ปัญหาครอบครัวในชุมชน มีค่าเฉลี่ยก่อนการทดลองเท่ากับ 3.32 (S.D. = 0.63) และหลังการทดลองเท่ากับ 3.82 (S.D. = 0.62) ผลการทดสอบค่า t พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = -4.11$, $p < .05$)

2. ด้านการให้คำปรึกษาเสริมพลังเชิงบวก มีค่าเฉลี่ยก่อนการทดลองเท่ากับ 3.92 (**S.D.** = 0.54) และหลังการทดลองเท่ากับ 4.26 (S.D. = 0.50) แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = -3.81$, $p < .05$)

3. ด้านการประสานงานส่งต่อเชื่อมเครือข่ายความร่วมมืองานครอบครัว มีค่าเฉลี่ยก่อนการทดลองเท่ากับ 3.48 (S.D. = 0.52) และหลังการทดลองเท่ากับ 3.78 (S.D. = 0.65) แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = -2.54$, $p < .05$)

4. ด้านการสร้างสรรค์กิจกรรมพัฒนาความสัมพันธ์ครอบครัวในชุมชน มีค่าเฉลี่ยก่อนการทดลองเท่ากับ 3.42 (S.D. = 0.73) และหลังการทดลองเท่ากับ 3.72 (S.D. = 0.73) แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = -3.09$, $p < .05$)

5. ด้านการขับเคลื่อนโครงการด้วยการทำงานเป็นทีม มีค่าเฉลี่ยก่อนการทดลองเท่ากับ 3.51 (S.D. = 0.73) และหลังการทดลองเท่ากับ 3.89 (S.D. = 0.62) แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = -2.70$, $p < .05$)

เมื่อพิจารณาการแปลผลคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลอง พบว่าสมรรถนะพี่เลี้ยงชุมชนทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ อยู่ในช่วง 3.50–4.49) สะท้อนว่าการทดลองใช้หลักสูตรพี่เลี้ยงชุมชน SAFE Families ส่งผลให้เกิดการพัฒนาสมรรถนะพี่เลี้ยงชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกมิติที่ศึกษา

ผลการทดสอบความรู้ก่อนและหลังการอบรมสะท้อนให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมมีความเข้าใจในปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและบทบาทของพี่เลี้ยงชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ขณะที่การประเมินแบบ 360 องศาและผลการดำเนินงานภาคสนามแสดงให้เห็นถึงการนำความรู้ไปใช้จริงในพื้นที่ เช่น การดำเนินงานภาคสนามของพี่เลี้ยงชุมชนสะท้อนการนำความรู้ไปใช้จริงอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะ การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กและผู้สูงอายุ มุ่งเน้นการสร้างพื้นที่ปลอดภัยและส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว เช่น กิจกรรมเสริมทักษะชีวิต กิจกรรมสันทนาการ และการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัย ซึ่งช่วยลดช่องว่างทางความสัมพันธ์และป้องกันความรุนแรงทางอ้อม ในส่วนของ การเยี่ยมบ้านเชิงป้องกัน เป็นกระบวนการสำคัญในการเฝ้าระวังเชิงรุก พี่เลี้ยงจะเข้าไปติดตามสภาพความเป็นอยู่ รับฟังปัญหา และประเมินความเสี่ยงของครอบครัวอย่างใกล้ชิด ทำให้สามารถค้นพบปัญหาได้ตั้งแต่ระยะเริ่มต้น และให้การช่วยเหลือได้อย่างทันท่วงที

ขณะที่ การประสานงานกับภาคีเครือข่าย เช่น หน่วยงานสาธารณสุข หน่วยงานสังคมสงเคราะห์ และองค์กรท้องถิ่น ช่วยให้การช่วยเหลือมีความต่อเนื่องและเป็นระบบ โดยพี่เลี้ยงทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงทรัพยากรและบริการต่าง ๆ ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น ผลการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตร (E1/E2**)** พบว่าหลักสูตรมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (75/75) สะท้อนถึงความเหมาะสมของกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการพัฒนาทักษะเชิงปฏิบัติ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ประสิทธิภาพอันเป็นผลลัพธ์ของหลักสูตรพี่เลี้ยงชุมชน SAFE Families

ตัวชี้วัด	คะแนน	เกณฑ์
ประสิทธิภาพระหว่างเรียน (E1)	81.10	≥ 75
ประสิทธิภาพหลังเรียน (E2)	88.50	≥ 75
ผลการประเมิน	ผ่านเกณฑ์	75/75

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ผลการดำเนินงานและพัฒนาชุดความรู้คู่มือการพัฒนาพี่เลี้ยงชุมชนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วยพุทธบูรณาการ ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ 5 รากฐาน ประกอบด้วย(1) ศาสตร์แห่งการเฝ้าระวัง (The Vigilant) ใช้โมเดลสัญญาณไฟจราจรในการประเมินความเสี่ยง โดยยึดหลักฆราวาสธรรม 4 เพื่อการเฝ้าระวังอย่างมีเมตตา (2) ศาสตร์แห่งการให้คำปรึกษา (The Counselor) มุ่งพัฒนาทักษะการฟังอย่างลึกซึ้ง และประยุกต์หลักไตรสิกขาในการสร้างพื้นที่ปลอดภัยแก่ผู้ประสบปัญหา (3) ศาสตร์แห่งการสร้างกิจกรรมชุมชน (The Activity Organizer) ออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนชีวิต เพื่อเสริมพลังบุคคลและชุมชนอย่างยั่งยืน (4) ศาสตร์แห่งการประสานงาน (The Coordinator) เชื่อมโยงเครือข่ายช่วยเหลือภาครัฐและภาคีที่เกี่ยวข้อง โดยยึดหลักสัจจะ ขันติ และจาคะ (5) ศาสตร์แห่งการบริหารและถอดบทเรียน (Project Management) เน้นการทำงานเป็นทีม การถอดบทเรียน (AAR) และการบริหารงานตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ชุดความรู้นี้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการขยายผลและสร้างเครือข่ายพี่เลี้ยงชุมชนในระยะยาว อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างระบบเฝ้าระวังและการป้องกันความรุนแรงในครอบครัวอย่างยั่งยืนในระดับชุมชน

กล่าวโดยสรุปว่า ผลการวิจัยนี้ยืนยันว่า การพัฒนาหลักสูตรพี่เลี้ยงชุมชนด้วยพุทธบูรณาการสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในระดับบุคคลและชุมชนได้จริง โดยพี่เลี้ยงชุมชนที่ผ่านการอบรมไม่เพียงมีความรู้และทักษะในการช่วยเหลือครอบครัวที่ประสบปัญหาเท่านั้น แต่ยังมี หัวใจแห่งสันติ ที่พร้อมจะเป็นผู้ฟัง ผู้ให้ และผู้เชื่อมโยงพลังของชุมชนสู่สังคมที่ปลอดความรุนแรงอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ การประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร พี่เลี้ยงชุมชน SAFE Families แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรมีความเหมาะสม มีประสิทธิภาพ และสามารถพัฒนา สมรรถนะพี่เลี้ยงชุมชน ได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในด้านการให้คำปรึกษาเชิงบวก การประสานงาน และการขับเคลื่อนกิจกรรมในชุมชน ซึ่งเป็นสมรรถนะหลักที่จำเป็นต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในบริบทสังคมเมือง

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาพี่เลี้ยงชุมชนร่วมป้องกันและแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วยพุทธบูรณาการ นำไปสู่ข้อค้นพบสำคัญเรียกว่า SAFE Family Community Mentor Model เป็นโมเดลองค์ความรู้ที่แสดงให้เห็นถึงแก่นและสาระสำคัญในการพัฒนาพี่เลี้ยงชุมชน SAFE Family ซึ่งเป็นผู้นำชุมชน แกนนำอาสาต่าง ๆ ในพื้นที่มาเพิ่มเติมศักยภาพด้วยการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการถึงความสำคัญและแนวทางการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยภาพนี้เปรียบเสมือน ดวงตาแห่งการเฝ้าระวังและสันติสุข ที่ประกอบด้วย 4 ส่วนสำคัญตามโครงสร้าง S-A-F-E ดังภาพที่ 1

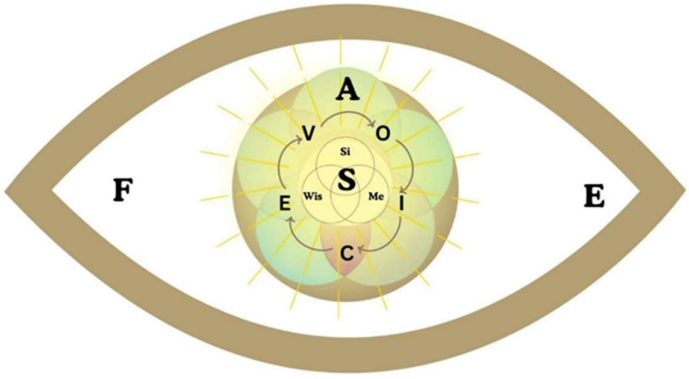

Figure 1: SAFE Family Community Mentor Model

“SAFE Family Community Mentor Model” ประกอบด้วย S: Spiritual Transformation (พัฒนาฐานใจ), A: Active Skillset (ทักษะเชิงรุก), F: Field Synergy (พลังความร่วมมือพื้นที่) และ E: Ecosystem of Care (ระบบนิเวศแห่งความปลอดภัย) เพื่อใช้เป็นกลไกสร้างเสริมครอบครัวและชุมชนสันติสุขอย่างยั่งยืน

ตัวอักษร S: Spiritual Transformation (พัฒนาฐานใจ) "ฐานใจ" ของพี่เลี้ยงชุมชน ตัวอักษร A: Active Skillset (ทักษะเชิงรุก): สื่อถึงการมีส่วนร่วมเชิงรุก และการใช้ทักษะในการปฏิบัติงานของพี่เลี้ยงชุมชนในการ เฝ้า-สื่อ-สาน-สร้างสรรค์-เครือข่าย เพื่อเป็นตาที่สามและรั้วป้องกันและช่วยเหลือเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว โดย ตัวย่อ V-O-I-C-E: คือ V (Vigilance) - เฝ้า (ทักษะการเฝ้าระวังเชิงรุก) O: Outreach Communication-สื่อ – (ทักษะการสื่อสารเยียวยาใจ) I (Integration& Referral) - สาน (ทักษะการประสานเครือข่ายบวร) C (Creativity Activity) - สร้างสรรค์ (ทักษะการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์สันติ) และ E (Empowerment Network) - เครือข่าย (ทักษะการสร้างพลังทีมที่ยั่งยืน) ทักษะปฏิบัติ 5 ด้านนี้เป็นทักษะการทำงานทั้งเชิงรุกและเชิงรับโดยมีฆราวาสธรรมเป็นฐานเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้ครอบครัวและชุมชน

ตัวอักษร F: Field Synergy (พลังความร่วมมือพื้นที่) คือ กระบวนการแปลงทฤษฎีสู่การปฏิบัติโดยมุ่งเน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงในพื้นที่จริง เพื่อให้พี่เลี้ยงสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานให้ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทหน้างาน

ตัวอักษร E: Ecosystem of Care (ระบบนิเวศแห่งความปลอดภัย) คือ ผลลัพธ์เชิงระบบที่เป็นเป้าหมายสูงสุด เมื่อพี่เลี้ยงชุมชนได้นำ 5 ทักษะ (V-O-I-C-E) ผ่านการขัดเกลาในสนามจริง มาปฏิบัติอย่างถูกต้องและต่อเนื่อง จนเกิดเป็นวัฒนธรรมความปลอดภัยใหม่ในสังคม ผลลัพธ์ที่ได้คือ ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการปัญหาความรุนแรงได้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาพี่เลี้ยงชุมชนร่วมป้องกันและแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วยพุทธบูรณาการ ผู้วิจัยมีประเด็นสำคัญที่จะนำมาอภิปรายผลให้เห็นความสัมพันธ์เชิงวิชาการ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การสร้างและพัฒนาหลักสูตรพี่เลี้ยงชุมชนด้วยพุทธบูรณาการ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรพี่เลี้ยงชุมชน SAFE Families มีความสอดคล้องกับบริบทปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของสังคมเมือง และตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นของชุมชนเขตราษฎร์บูรณะได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการพัฒนากลไกพี่เลี้ยงชุมชนให้ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐในการ

เฝ้าระวัง ป้องกัน และให้ความช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาศักยภาพบุคลากรภาคประชาชนที่เน้นการเสริมสร้างความรู้ ทักษะ และทัศนคติ (Knowledge–Skills–Attitudes) เพื่อการทำงานเชิงรุกอย่างมีประสิทธิภาพ (Cohen, 2019) การออกแบบหลักสูตรโดยบูรณาการหลักพุทธธรรม ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา และฆราวาสธรรม 4 มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมจิตสำนึกด้านความเมตตา ความอดทน และจิตอาสาของพี่เลี้ยงชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาที่ชี้ว่า การประยุกต์หลักธรรมในกระบวนการเรียนรู้ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เชิงจิตตภาวนา และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมอย่างลึกซึ้ง (P. A. Payutto, 2020)

นอกจากนี้ การพัฒนาหลักสูตรที่มุ่งเสริมสมรรถนะ 5 ด้าน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าหลักสูตรพี่เลี้ยงชุมชน SAFE Families สามารถพัฒนาสมรรถนะพี่เลี้ยงชุมชนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกด้าน โดยด้านการเฝ้าระวังและวิเคราะห์ปัญหาครอบครัวในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเพิ่มจาก 3.32 (S.D. = 0.63) เป็น 3.82 (S.D. = 0.62) และมีค่า $t = -4.11$ ($p < .05$) แสดงถึงการพัฒนาทักษะการมองเห็นและประเมินความเสี่ยงเชิงรุก ซึ่งสอดคล้องกับบริบทปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มักเป็น “ความรุนแรงเงียบ” ในสังคมเมือง

ด้านการให้คำปรึกษาเสริมพลังเชิงบวก มีค่าเฉลี่ยเพิ่มจาก 3.92 (S.D. = 0.54) เป็น 4.26 (S.D. = 0.50) และมีค่า $t = -3.81$ ($p < .05$) ซึ่งเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดหลังการทดลอง สะท้อนว่าการพัฒนาทักษะการฟังเชิงลึกและการสื่อสารอย่างมีสติภายใต้หลักไตรสิกขาช่วยเสริมศักยภาพในการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการประสานงานส่งต่อเชื่อมเครือข่าย มีค่าเฉลี่ยเพิ่มจาก 3.48 (S.D. = 0.52) เป็น 3.78 (S.D. = 0.65) โดยมีค่า $t = -2.54$ ($p < .05$) แม้จะมีพัฒนาการอย่างมีนัยสำคัญ แต่ระดับการเปลี่ยนแปลงต่ำกว่าด้านอื่น สะท้อนว่าทักษะนี้เกี่ยวข้องกับโครงสร้างระบบและเครือข่ายภายนอก ซึ่งต้องอาศัยเวลาและการสนับสนุนเชิงระบบเพิ่มเติม

ด้านการสร้างสรรค์กิจกรรมพัฒนาความสัมพันธ์ครอบครัว มีค่าเฉลี่ยเพิ่มจาก 3.42 (S.D. = 0.73) เป็น 3.72 (S.D. = 0.73) และมีค่า $t = -3.09$ ($p < .05$) แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้เชิงปฏิบัติช่วยให้พี่เลี้ยงสามารถออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน และส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัวได้ดีขึ้น

ด้านการขับเคลื่อนโครงการด้วยการทำงานเป็นทีม มีค่าเฉลี่ยเพิ่มจาก 3.51 (S.D. = 0.73) เป็น 3.89 (S.D. = 0.62) โดยมีค่า $t = -2.70$ ($p < .05$) สะท้อนถึงการพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความยั่งยืนของการดำเนินงาน

โดยภาพรวม คะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองของทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับมาก (3.50–4.49) และสมรรถนะรวมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ($t = 4.49$, $p < .05$) แสดงให้เห็นว่าหลักสูตร SAFE Families สามารถพัฒนาพี่เลี้ยงชุมชนได้อย่างสมดุลทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ และเป็นกลไกสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในระดับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิผลและยั่งยืน

ดังนั้น การเฝ้าระวัง การให้คำปรึกษา การประสานงาน การสร้างสรรค์กิจกรรม และการทำงานเป็นทีม ยังสอดคล้องกับกรอบสมรรถนะของบุคลากรชุมชนที่เน้นทักษะการสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการสร้างความร่วมมือข้ามภาคส่วนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมอย่างยั่งยืน (King Prajadhipok’s Institute, 2020) ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับแนวคิด “วิศวกรสันติภาพท้องถิ่น” ซึ่งเน้นการพัฒนาคนกลางแห่งสันติที่มีทักษะการฟังเชิงลึก การสื่อสารเชิงบวก และการไกล่เกลี่ยอย่างมีสติ โดยทักษะดังกล่าวเป็นหัวใจสำคัญของโมดูล “เสียงที่ปลอดภัย” ในหลักสูตร SAFE Families (Wattanapradith, 2022)

การบูรณาการแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) และการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) ผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติ เช่น การฝึกภาคสนาม การจำลอง

สถานการณ์ และการสะท้อนผลการเรียนรู้ สะท้อนให้เห็นถึงการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่เน้น “ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง” อย่างแท้จริง โดยผู้เข้าอบรมไม่ได้เป็นเพียงผู้รับสาร แต่มีบทบาทเป็นผู้ร่วมสร้างความรู้จากประสบการณ์ตรงของตนเอง กระบวนการดังกล่าวช่วยเปิดพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนมุมมอง ความคิด และบทเรียนชีวิตระหว่างผู้เข้าร่วม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการเรียนรู้เชิงลึกและการปรับเปลี่ยนกรอบความคิด (frame of reference)

แนวทางนี้สอดคล้องกับข้อเสนอของ York และ Kasl (2002) ที่ชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมจะเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน เมื่อผู้เรียนมีโอกาสเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ผ่านกระบวนการสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical reflection) และการเรียนรู้ในบริบทจริง (Contextual learning) กล่าวคือ ผู้เรียนจะไม่เพียง “รู้” แต่จะ “เข้าใจ” และ “เปลี่ยนแปลง” ตนเองในระดับทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรม

ผลการวิจัยที่พบว่าคะแนนหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาด้านความรู้และทักษะอย่างเป็นรูปธรรม ขณะเดียวกัน ระดับความพึงพอใจที่สูงของผู้เข้าอบรมยังสะท้อนถึงความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อบริบทและความต้องการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติ (Learning by doing) ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้ทันที

นอกจากนี้ การที่ผู้เข้าอบรมสามารถพัฒนาสมรรถนะเชิงพฤติกรรมในบทบาท “พี่เลี้ยงชุมชน” ได้อย่างชัดเจน ยังสะท้อนถึงผลลัพธ์เชิงระบบของหลักสูตร กล่าวคือ ไม่เพียงเกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคล แต่ยังส่งผลต่อศักยภาพในการทำงานร่วมกับชุมชน การสื่อสาร การให้คำปรึกษา และการสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายในพื้นที่ ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาหลักสูตรพี่เลี้ยงชุมชนด้วยพุทธบูรณาการสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงบวกทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชน โดยพี่เลี้ยงที่ผ่านการอบรมไม่เพียงมีความรู้และทักษะในการช่วยเหลือครอบครัวที่ประสบปัญหาเท่านั้น แต่ยังมีจิตสำนึกแห่งสันติ พร้อมทำหน้าที่เป็นผู้ฟัง ผู้ให้ และผู้เชื่อมโยงพลังของชุมชน

ประเด็นที่ 2 การประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรและการนำเสนอชุดความรู้คู่มือพี่เลี้ยงชุมชน ผลการประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร SAFE Families แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรมีประสิทธิภาพสูงในการพัฒนาสมรรถนะพี่เลี้ยงชุมชน โดยคะแนนสมรรถนะรวมหลังการอบรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และค่าประสิทธิภาพของหลักสูตร (E1/E2) สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมร่วมกับแนวทางพุทธบูรณาการสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และทัศนคติของผู้เข้าอบรมได้อย่างครอบคลุม (Kanjanamathee, 2018) ผลลัพธ์เชิงสถิติชี้ชัดว่าด้านการให้คำปรึกษาและการเสริมพลังเชิงบวกมีพัฒนาการสูงที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาคนกลางแห่งสันติที่เน้นทักษะการฟังเชิงลึกและการสื่อสารอย่างมีสติ (Wattanapradith, 2022) ขณะเดียวกัน การจัดการเรียนรู้แบบ Action Learning และการถอดบทเรียน (After Action Review: AAR) ยังเอื้อต่อการเรียนรู้เชิงเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของ Mezirow (2000) และข้อค้นพบของ York และ Kasl (2002) การบูรณาการหลักไตรสิกขาและฆราวาสธรรม 4 ในกระบวนการเรียนรู้ช่วยเสริมสร้างความสงบภายในและการกำกับอารมณ์ของผู้เข้าอบรม อันเป็นฐานสำคัญของการทำงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอย่างยั่งยืน (Payutto, 2020) อีกทั้งลักษณะของผู้เข้าอบรมซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยกลางคนและผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ชีวิตและจิตอาสาสูง ยังสอดคล้องกับงานศึกษาด้านการพัฒนาอาสาสมัครผู้สูงอายุที่ชี้ว่า การเรียนรู้เพื่อจิตอาสาช่วยเสริมสร้างคุณค่าในตนเองและพลังทางสังคม (Jittasavee, 2017)

โดยสรุป หลักสูตรพี่เลี้ยงชุมชน SAFE Families เป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิผลสูง ทั้งในเชิงพฤติกรรมและจิตใจ สามารถพัฒนาพี่เลี้ยงชุมชนให้มีความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่เหมาะสม พร้อมปฏิบัติหน้าที่ด้วยสติ เมตตา และปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพุทธบูรณาการในการพัฒนามนุษย์และสังคมอย่างยั่งยืน

สรุป

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในบริบทสังคมเมืองมีลักษณะซับซ้อนและมักเป็น “ความรุนแรงเงียบ” ที่ถูกปกปิดจากค่านิยมและข้อจำกัดทางสังคม โดยมีปัจจัยเสี่ยงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เช่น ความเครียด การว่างงาน โครงสร้างครอบครัว และค่านิยมชายเป็นใหญ่ จึงจำเป็นต้องพัฒนากลไกระดับชุมชนเพื่อเฝ้าระวังและป้องกันอย่างใกล้ชิด งานวิจัยได้พัฒนาหลักสูตร “พี่เลี้ยงชุมชน SAFE Families” โดยบูรณาการองค์ความรู้ด้านสังคม การพัฒนาชุมชน และหลักพุทธธรรม เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะ 5 ด้าน ได้แก่ การเฝ้าระวัง การให้คำปรึกษา การจัดกิจกรรม การประสานงาน และการบริหารจัดการ ผลการทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างพบว่าสมรรถนะโดยรวมและรายด้านเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และอยู่ในระดับมากทุกด้าน อีกทั้งผู้เข้าร่วมสามารถนำความรู้ไปใช้จริงในพื้นที่ เช่น การจัดกิจกรรมสร้างพื้นที่ปลอดภัย การเยี่ยมบ้านเชิงป้องกัน และการประสานเครือข่ายช่วยเหลือ ส่งผลให้การแก้ไขปัญหามีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ หลักสูตรยังมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และได้พัฒนาชุดความรู้คู่มือที่ประกอบด้วยองค์ความรู้ 5 ด้านสำคัญ เพื่อใช้ขยายผลในระยะยาว สรุปได้ว่าหลักสูตรดังกล่าวสามารถพัฒนาพี่เลี้ยงชุมชนให้มีทั้งความรู้ ทักษะ และจิตสำนึกเชิงพุทธในการทำงาน ช่วยสร้างกลไกการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืนในระดับชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของแผนงานวิจัยเรื่อง“ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนเมืองต้นแบบ: การพัฒนาระบบและกลไกในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวโดยการมีส่วนร่วมของบวร” ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (Fundamental Fund) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ผู้เขียนขอขอบคุณหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัยดังกล่าวไว้ ณ โอกาสนี้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์ “การเสริมสร้างพลังเครือข่ายภาคประชาชนเพื่อขับเคลื่อนเมืองพหุวัฒนธรรมแห่งความสุข” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ระดับนโยบาย (Policy Level) หน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (สค.) และกรุงเทพมหานคร ควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดทำ หลักสูตรมาตรฐานพี่เลี้ยงชุมชนระดับชาติ เพื่อเป็นแนวทางอบรมอาสาสมัครทั่วประเทศ โดยบูรณาการแนวคิด พุทธบูรณาการ (ศีล สมาธิ ปัญญา) เข้ากับการพัฒนาอาสาสมัครเชิงระบบ

1.2. ระดับองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Organizational Level) หน่วยงานท้องถิ่น เช่น ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนเมือง (ศพค.) ศูนย์บริการสาธารณสุข และสำนักงานเขต ควรนำหลักสูตรนี้ไปใช้ในการ พัฒนาศักยภาพบุคลากรและอาสาสมัครในเครือข่าย บวร (บ้าน–วัด–โรงเรียน) การจัดอบรม

เชิงปฏิบัติการในรูปแบบ SAFE Families Workshop จะช่วยให้บุคลากรเหล่านี้มีทักษะในการสื่อสารเชิงบวก การให้คำปรึกษาเบื้องต้น และการส่งต่อกรณีความรุนแรงอย่างปลอดภัย

ทั้งนี้ ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เป็น เครื่องมือพัฒนา (Developmental Tool) ในหลายระดับ เพื่อสร้างระบบพี่เลี้ยงชุมชนที่มีสมรรถนะครบทั้ง หัว (ความรู้) – มือ (ทักษะ) – ใจ (จิตอาสา) และเป็นฐานในการขับเคลื่อนชุมชนให้ปลอดภัยจากความรุนแรงในครอบครัวอย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพระยะยาวเพื่อประเมินความยั่งยืนของเครือข่ายพี่เลี้ยงชุมชน และควรขยายผลการทดลองไปยังชุมชนที่มีความหลากหลายทางศาสนา เพื่อพัฒนาโมเดลพี่เลี้ยงชุมชนบนฐานคิดพหุวัฒนธรรมที่เข้มแข็งยิ่งขึ้น

3. ข้อจำกัดของการวิจัย

แม้งานวิจัยจะแสดงผลลัพธ์เชิงบวกต่อสมรรถนะพี่เลี้ยงและการขับเคลื่อนระบบนำร่อง แต่การประเมินดำเนินในพื้นที่เดียวและช่วงเวลานำร่อง จึงอาจมีข้อจำกัดด้านการสรุปอ้างอิงทั่วไป (generalizability) ไปยังบริบทเมืองอื่นที่มีโครงสร้างชุมชน ทุนทางสังคม และความสัมพันธ์กับสถาบันวัดแตกต่างกัน อีกทั้งผลลัพธ์เชิงสังคมบางมิติ (เช่น อัตราการเกิดเหตุซ้ำ/ความรุนแรงลดลงระยะยาว) จำเป็นต้องติดตามแบบภาคยาวเพื่อยืนยันผลอย่างเข้มแข็งยิ่งขึ้น

References

Cohen, K. (2019). *Community Leadership and Empowerment for Social Change*. New York, NY: Routledge.

Department of Women's Affairs and Family Development. (2024). *Report on the Situation of Domestic Violence in Thailand 2024*. Bangkok: Ministry of Social Development and Human Security.

Jittasavee, N. (2017). *Volunteer Development Among Older Adults in Thai Communities*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Kanjanamathee, J. (2018). *Blended Learning for Community-Based Education*. Bangkok: Educational Innovation Press.

King Prajadhipok's Institute. (2020). *Community Leadership Competency Framework*. Bangkok: Author.

Mezirow, J. (2000). *Learning as Transformation: Critical Perspectives on a Theory in Progress*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

P. A. Payutto. (2020). *Buddhist Integrated Development: Ethics, Wisdom, and Happiness*. Bangkok: Buddhadhamma Foundation.

Phra Methivajrabandit (Hansa Dhammahāso). (2023). *Buddhist Peaceful Means: Integrating Principles and Tools for Conflict Management*. (4th ed.). Bangkok: Prayurasas Thai Printing.

Rat Burana District Office. (2025). *Annual Report on Population Statistics of Rat Burana District, Bangkok*. Bangkok: Bangkok Metropolitan Administration.

Thongchuea, U. (2023). The Development of Family Happiness–Building Processes Based on Buddhist Peace Principles. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(6), 2520–2534.

United Nations. (2015). *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York: United Nations.

Wattanapradit, K. (2022). *Local Peace Engineers: Participatory Approaches to Violence Prevention*. Bangkok: Social Innovation Press.

York, E., & Kasl, E. (2002). Toward a Theory and Practice for Transformative Learning. *New Directions for Adult and Continuing Education*, 93, 3–12.